

Icehearts on enemmän kuin urheilujoukkue. Tuloksia THL:n pitkäikäistutkimuksesta.

PÄÄLÖYDÖKSET

- Icehearts -joukkueiden toimittua neljä vuotta, lapsista lähes jokainen osallistui edelleen joukkue toimintaan ja kaksi kolmesta iltapäivätoimintaan
- Icehearts-toiminta takasi lapsille tukea koulunkäyntiin ja tarjosi mahdollisuuden sosiaalisten ja tunnetaitojen harjoitteluun turvallisessa ja tutussa ryhmässä koulupäivien päätteeksi.
- Icehearts- kasvattajien työ painottui ensimmäisinä vuosina koulutyöhön, jota toteutettiin laaja-alaisena yhteistyönä huoltajien koulun eri toimijoiden kanssa.
- Kasvattajat tekivät yhteistyötä luokanopettajan kanssa lähes jokaisen lapsen asioissa (93%), joka toisen lapsen asioissa myös erityisopettajan (44%) ja/tai koulupsykologin (42%) kanssa.
- Kasvattajien arvioiden mukaan lasten liikunnallisuus lisääntyi sekä sosiaaliset taidot, kaverisuhteet, itsetunto ja mieliala kohentuivat.
- Kasvattajat havaitsivat niin positiivisia kuin negatiivisia muutoksia lapsissa ja heidän käyttäytymisessään neljän ensimmäisen toimintavuoden aikana.

Icehearts on pitkäkestoinen, joukkueurheiluun perustuva varhaisen tuen toimintamalli niiden lasten auttamiseksi, joista on jo varhaiskasvatustilanteen herännyt erityinen huoli.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos käynnisti vuonna 2015 pitkäikäistutkimuksen selvittääkseen toimintamallin mahdollisuuksia tukea haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria sekä tutkiakseen toiminnassa mukana olevien lasten elämäntilanteen viidessä Icehearts-joukkueessa 13 vuoden ajan.

Tämän tutkimuksen tulokset perustuvat kasvattajien arvioihin tutkimukseen osallistuneiden joukkueiden toiminnasta ja toiminnan tuloksista neljän ensimmäisen toimintavuoden aikana. Joukkueisiin kuuluvien lasten psykososiaalista hyvinvointia lähtötilanteessa on kuvattu tarkemmin aikaisemmassa julkaisussa (Appelqvist-Schmidlechner ym. 2017).

Icehearts-toimintamalli

Icehearts-toimintamalli tarjoaa lapselle ryhmämuotoisen liikuntaharrastuksen ehkäistäkseen osattomuutta, koulunkäynnin vaikeuksia, erityispalvelujen tarvetta sekä lasten huostaanottoja. Tavoitteena on tukea lapsia, joilla on kohonnut riski jäädä syrjään kaverisuhteista, koulunkäynnistä, harrastamisesta ja lasta kannattelevista ihmissuhteista.

Toimintamallissa Icehearts-kasvattaja kokoaa esikouluikäisistä lapsista yhteistyössä päivähoiton, esikoulun ja peruskoulun henkilöstön kanssa urheilujoukkueen, ja sitoutuu ohjaamaan sekä tukemaan lasta joukkueessa ja koulunkäynnissä 12 vuoden ajan. Tavoitteena on kehittää lapsen sosiaalisia taitoja ja tarjota lapselle luotettava, läsnä oleva ja turvallinen aikuinen, joka tukee lasta läpi lapsuuden ja nuoruuden nivelvaiheiden. Icehearts -kasvattaja tekee yhteistyötä koulun sekä muiden tukiverkoston kanssa. Kasvattajien työ koostuu neljästä eri osa-alueesta: 1) joukkue toiminnasta, 2) iltapäivätoiminnasta, 3) koulutyöstä sekä 4) lapselle tarjotusta yksilöllisestä tuesta.

Joukkueurheilu on tavoitteellista kasvatustyötä

Icehearts-toiminnan myötä lapsi pääsee mukaan urheilujoukkueeseen. Ensimmäisten toimintavuosien aikana joukkueen jäsenet valitsevat itse mieleisensä lajin, useimmiten sählyn, jääkiekon tai jalkapallon. Joukkueen jäsenille tarjotaan ohjattua liikuntaa, aluksi iltapäivätoimintana, myöhemmin valitun urheilulajin harjoituksina. Keskeistä on, että iltapäivätoimintana järjestettävä joukkueurheilu on tavoitteellista kasvatustyötä, ryhmässä toimimiseen tarvittavien taitojen sekä säännöllisen liikkumisen opettelua.

Kasvattajien mukaan lapsista valtaosa, yli 90 % osallistui aktiivisesti joukkue toimintaan koko neljän ensimmäisen toimintavuoden ajan (Kuvio 1). Sen sijaan innostus joukkue toimintaan hiipui kasvattajien mukaan hieman neljän vuoden aikana. Kun joukkueen ensimmäisenä toimintavuonna 79 prosenttia suhtautui melko tai hyvin innostuneesti joukkue toimintaan, neljäntenä toimintavuonna yhtä innostuneita oli kasvattajien arvioiden mukaan 65 prosenttia lapsista. Joka kymmenes (9%) lapsi suhtautui neljäntenä toimintavuotena joukkue toimintaan melko tai hyvin innottomasti.

Kaija Appelqvist-Schmidlechner
kaija.appelqvist@thl.fi

Marjatta Kekkonen
marjatta.kekkonen@thl.fi

Näin tutkimus tehtiin:

Tutkimukseen osallistui viiden Icehearts -joukkueen lapset, jotka olivat tutkimuksen käynnistyessä aloittamassa peruskoulun 1. luokan. Joukkueisiin kuului alussa 49 lasta, joista 46 (94%) suostui mukaan tutkimukseen. Neljäntenä vuotena joukkueiden kokoonpano oli kasvanut 89 lapseen, joista 55 (62%) oli mukana tutkimuksessa.

Tutkimusaineistona käytettiin Icehearts-kasvattajien vuosittain kustakin lapsesta Internet-pohjaisella kyselylomakkeella antamia arvioita (n=39–55 vuodesta riippuen). Lomakkeella kasvattajat arvioivat ja kuvasivat mm. lapselle tarjottua tukea, yhteistyötä muiden ammattiryhmien kanssa sekä toiminnan hyötyjä kunkin lapsen kohdalla.

Tulokset kuvataan suorina jakaamina. Avointen kysymysten vastaukset kuvaavat tarkemmin toteutunutta toimintaa sekä kvantitatiivisella aineistolla saatuja tuloksia.

Kasvattajat kuvasivat joukkue toiminnassa lapselle tarjoamaansa tukea seuraavasti:

”Joukkueharrastuksen tarjoaminen on merkittävä tuki tälle pojalle. Erittäin motivoitunut harrastustoimintaan. Myös erilaisten pienryhmätoimintojen kuten uintireissujen sekä muiden Iceheartsin toimintojen tarjoaminen lapsen kohdalla tärkeässä roolissa. Icehearts tarjoaa lapselle sellaisia elämyksiä ja kokemuksia joihin vanhemmilla ei välttämättä ole resursseja tarjota.”

”Poika oli jo tuttu esikoulusta, mikä helpotti toimintaan mukaan ottamista. Innokas jalkapalloilija, mutta haasteet tunne-elämän puolella ja ryhmässä toimimisessa eivät ole mahdollistaneet harrastamista. Hyötyy kovasti turvallisesta ympäristöstä harrastaa ja toimia ryhmän mukana. Kaipaa kovasti huomiota, mitä myös saanut.”

Kasvattajat järjestivät koulun jälkeistä iltapäivätoimintaa ryhmänsä lapsille ensimmäisten vuosien aikana vähintään neljä kertaa, mahdollisuuksien mukaan aina 4. luokalle saakka. Icehearts-iltapäivätoiminta jatkui siten pidempään kuin perusopetuslaki edellyttää. Icehearts-toiminnan periaatteena on tarjota iltapäivisin toimintaa myös niille Icehearts lapsille, jotka on otettu erityisopetukseen. Iltapäivätoimintaan sisältyy ohjatun liikunnan lisäksi koulutehtävien tekemistä, pelailua ja leikkimistä. Iltapäivä-toiminnassa tarjottua tukea kasvattajat kuvasivat seuraavasti:

”Tärkein tukeminen tapahtuu koulun jälkeen. Pojalla sujuu koulu tosi hyvin, mutta vapaa-ajalla ei ole ystäviä, eikä harrastuksia.”

”Tärkein tuki on Iceheartsin iltapäivätoiminta. Jos poika ei ole ollut mukana, niin tulee tehtyä tyhmyyksiä ja äiti kovin huolestunut.”

Yksilöllistä tukea koulunkäyntiin ja arjen haasteisiin

Joukkue- ja iltapäivätoiminnan lisäksi lapsen koulunkäynnin tukeminen on keskeinen osa toimintaa. Kasvattajat rauhoittavat läsnäolollaan koulutunneilla niin Icehearts-lasten kuin koko luokan koulutyötä. Osa lapsista saa intensiivistä ja yksilöllistä tukea koulunkäyntiin.

”Poika on tarvinnut paljon apua mm. koulutyössä ja olen ollut erityisesti hänen tukena kerran viikossa ja auttanut keskittymään koulutehtäviin.”

”Olemme työparini kanssa olleet X:n koulunkäynnissä hyvin vahvasti mukana. Toinen meistä melkein joka päivä tukemassa koulunkäyntiä.”

Lisäksi lapset saavat yksilöllistä tukea arkeen ja vertaisuuhteisiin. Tuki voi olla esimerkiksi kyyditsemistä, lasta koskeviin palavereihin osallistumista, erilaisten pulma- ja riitatilanteiden selvittelyä sekä tukea kaverisuhteiden luomiseen.

”Hakenut kotoa kouluun, ettei jäisi kotiin. Auttanut koulutehtävissä kahden kesken. Tukenut ja kannustanut tulemaan iltapäivätoimintaan ja treeneihin. Järjestänyt sellaista toimintaa, että hänkin innostuisi.”

”(Tukea annettu) kaikessa mahdollisessa. Paljon riitoja; niitä selvitetty ja yritetty ottaa opiksi. Koulutyön kanssa taiteiltu; osaamista on, mutta kiinnostus ja huomio muualla. Yksilötyötä koulunkäynnin suhteen on tehty paljon, että hän pystyisi keskittymään ja tekemään koulutehtäviä. Kaverisuhteita on yritetty luoda ja korjata. Jatkuva koutsuamista jokaisella osa-alueella.”

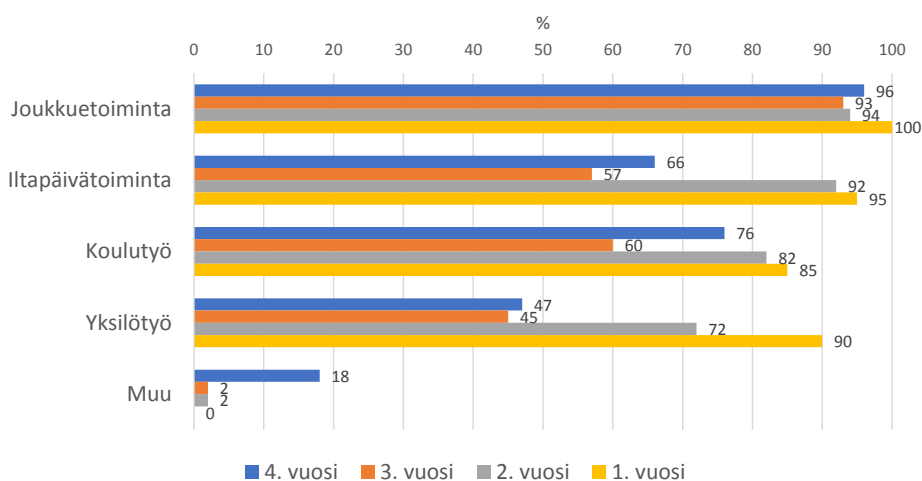
Iltapäivätoiminta pitänyt pintansa vielä 4. luokallakin

Neljän vuoden aikana iltapäivätoimintaan osallistuvien lasten osuus oli vähentynyt, mutta vielä 4. luokallakin kaksi lasta kolmesta osallistui Iceheartsin iltapäivätoimintaan (Kuvio 1). Tukea koulunkäyntiin sai 4. vuonna edelleenkin kolme lasta neljästä (76 %). Yksilöllistä tukea saavien määrä puolittui neljässä vuodessa, toisaalta muu tuki

Icehearts-toimintamalli

- Suomalainen innovaatio ja varhaisen puuttumisen toimintamalli haavoittuvassa asemassa olevien lasten auttamiseksi ja perheiden tukemiseksi.
- Toiminta käynnistyi vuonna 1996.
- Toimintamuotona käytetään joukkueurheilua, ryhmätoimintaa, yksilötyötä ja koulunkäynnin tukea.
- Tavoitteena on ennalta ehkäistä syrjäytymistä, parantaa sosiaalisia taitoja ja varmistaa turvallisen aikuisen läsnäolo lapsen elämässä läpi kasvun eri nivelvaiheiden.
- Yksi kasvattaja sitoutuu ohjaamaan joukkueensa lapsia 12 vuoden ajan.
- Kasvattajalla on joukkueessaan noin 10-25 lasta.
- Kasvattajilla on sosiaali- tai terveydenhuollon toisen asteen, opisto- tai AMK-tasoinen tutkinto tai muu soveltuva koulutus.
- Vuoden 2020 alussa oli toiminnassa yhteensä 46 joukkuetta 13 paikkakunnalla ympäri Suomen.
- Tuki on tavoittanut tähän mennessä noin 850 lasta ja nuorta.
- Toimintaa toteuttaa kattojärjestö Suomen Icehearts ry. yhdessä paikallisjärjestöjen kanssa.

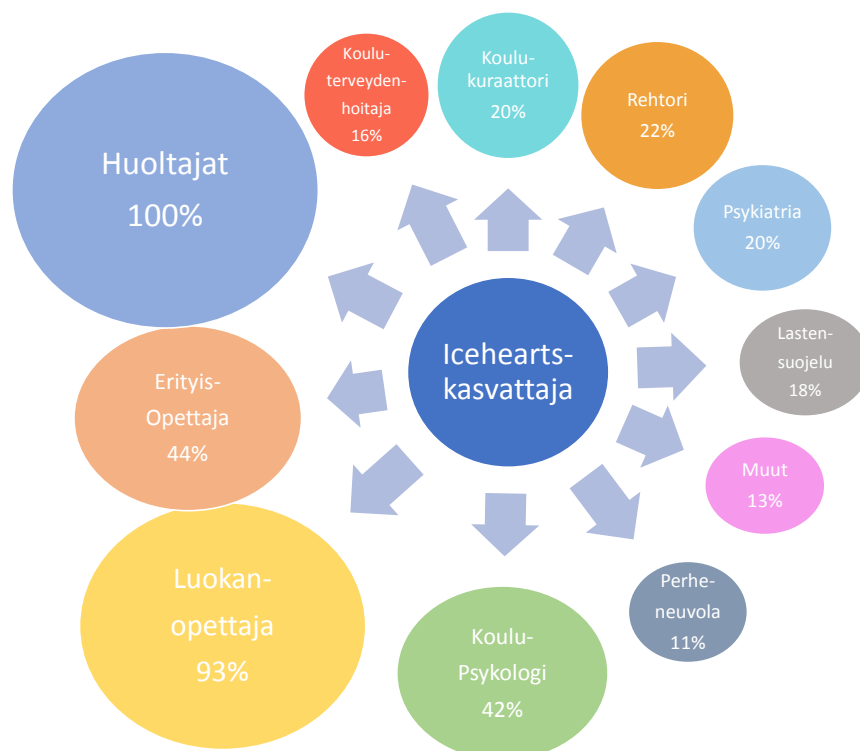
(pienryhmissä annettu tuki) nousi esiin uutena tukimuotona. Kehitys vastaa Iceheartsin tavoitetta vähentää lapsen intensiivisen, yksilöllisen tuen tarvetta koulunkäynnissä ja arjessa ja siirtää tuen painopistettä ryhmämuotoiseen joukkue-toimintaan.

Kuvio 1. Icehearts-kasvattajien tarjoamat tukimuodot ja osuus (%) niihin osallistuneista lapsista 1.-4. toimintavuotena (n=39-55)

Icehearts-kasvattajat tekivät laaja-alaista yhteistyötä huoltajien ja koulun eri toimijoiden kanssa

Icehearts-kasvattajien työhön kuuluu yhteistyö huoltajien ja lasten tukiverkoston kuuluvien toimijoiden kanssa. Yhteistyöverkoston laajuudessa ei juurikaan tapahtunut muutoksia neljässä vuodessa. Yhteistyö huoltajiin oli neljäntenä toimintavuotena aukotonta. Kasvattajat tekivät yhteistyötä jokaisen lapsen vanhempien kanssa, joka toisen kanssa vähintään kerran viikossa (Kuvio 2). Kasvattajat tekivät laaja-alaista yhteistyötä myös koulun kanssa. Luokanopettajan kanssa yhteistyötä tehtiin vähintään jonkin verran lähes jokaisen lapsen asioissa (93%) ja joka toisen lapsen kohdalla (52 %) paljon tai melko paljon. Lähes joka toisen lapsen asioissa kasvattaja oli yhteistyössä myös erityisopettajan (44%) ja/tai koulupsykologin (42%) kanssa. Yhteistyötä koulun eri toimijoiden kanssa tehtiin esimerkiksi kiusaamistilanteiden selvittelyssä tai lapsen koulunkäynnin sujuvoittamisessa. Joka viidennen lapsen asioissa kasvattaja teki yhteistyötä myös psykiatrian (20%) ja/tai lastensuojelun (18%) kanssa.

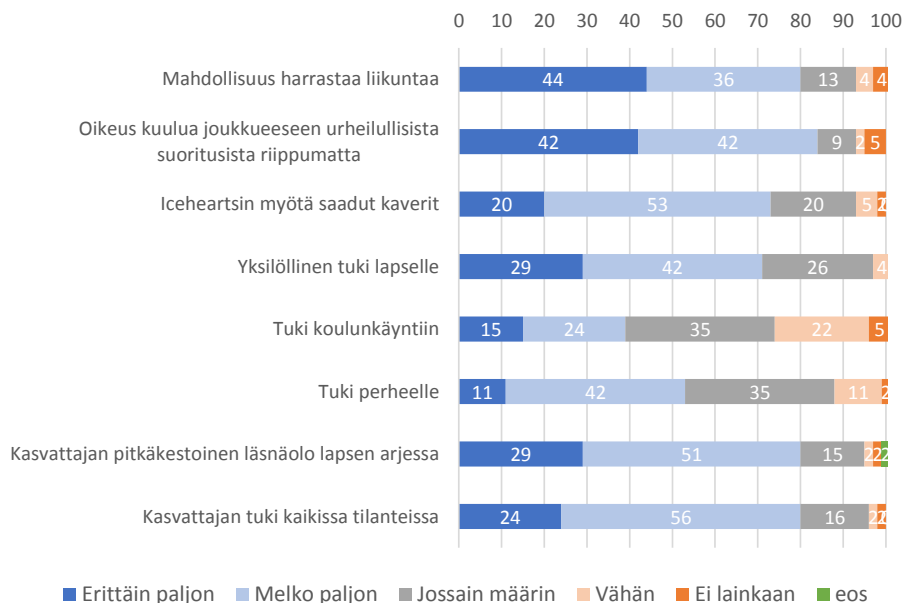

Kuvio 2. Osuus lapsista (%), joiden asioissa on tehty vähintään jonkin verran yhteistyötä eri toimijoiden kanssa 4. toimintavuotena (n=55)

Lasten liikunnallisuus lisääntyi ja mieliala, itsetunto sekä kaverisuhteet kohentuivat

Kasvattajia pyydettiin arvioimaan, kuinka hyvin toiminnan eri muodot olivat tukeneet joukkueeseen kuuluvaa lasta (Kuvio 3.) Lapsen nähtiin hyötyneen eniten kasvattajan pitkäkestoisesta läsnäolosta lapsen arjessa sekä tuen saamisesta kaikissa elämäntilanteissa. Yhtä merkittäväksi tekijäksi kasvattajat arvioivat Iceheartsin tarjoaman mahdollisuuden harrastaa liikuntaa ja kuulua joukkueeseen riippumatta lapsen urheilullisista suorituksista ja kyvyistä. Kasvattajien arvioiden mukaan noin 80 prosenttia lapsista oli hyötynyt näistä toiminnan muodoista.

Noin kolmen lapsen neljästä kasvattajat arvioivat hyötyneen vähintään melko paljon Iceheartsin myötä saaduista kavereista sekä kasvattajan tarjoamasta yksilöllisestä tuesta. Kasvattajat arvioivat, että heidän antamansa tuki koulunkäyntiin oli hyödyttänyt joka toista lasta vähintään melko paljon. Niin ikään joka toisen lapsen perheiden arvioitiin hyötyneen vähintään melko paljon kasvattajan tarjoamasta tuesta.

Kuvio 3. Kasvattajien arviot siitä, kuinka eri toimintamuodot ovat tukeneet lasta 4. toimintavuotena (% osuus lapsista, n=55).

Kasvattajia pyydettiin arvioimaan Iceheartsin vaikutuksia kunkin lapsen kohdalla. Positiivisina vaikutuksina nähtiin ennen kaikkea liikunnallisuuden lisääntyminen sekä lapsen itsetunnon, mielialan, kaverisuhteiden sekä sosiaalisten taitojen kohentuminen (Kuvio 4.). Kasvattajat kuvasivat avoimissa vastauksissaan positiivisia muutoksia esimerkiksi seuraavasti:

”Poika on reipastunut ja usean vuoden houkuttelujen jälkeen on löytänyt motivaation salibandyn harrastamiseen. Nauttii harjoittelusta ja pelaamisesta sekä ottaa nykyään paremmin kontaktia muihin joukkueen poikiin. Puheliaampi kuin ennen.”

”Mennyt eteenpäin tunteiden hallinnassa. Kuprut helpompi purkaa.”

”Pienryhmätoiminnassa ja joukkueen tapahtumissa saadut onnistumiset kasvattaneet itseluottamusta.”

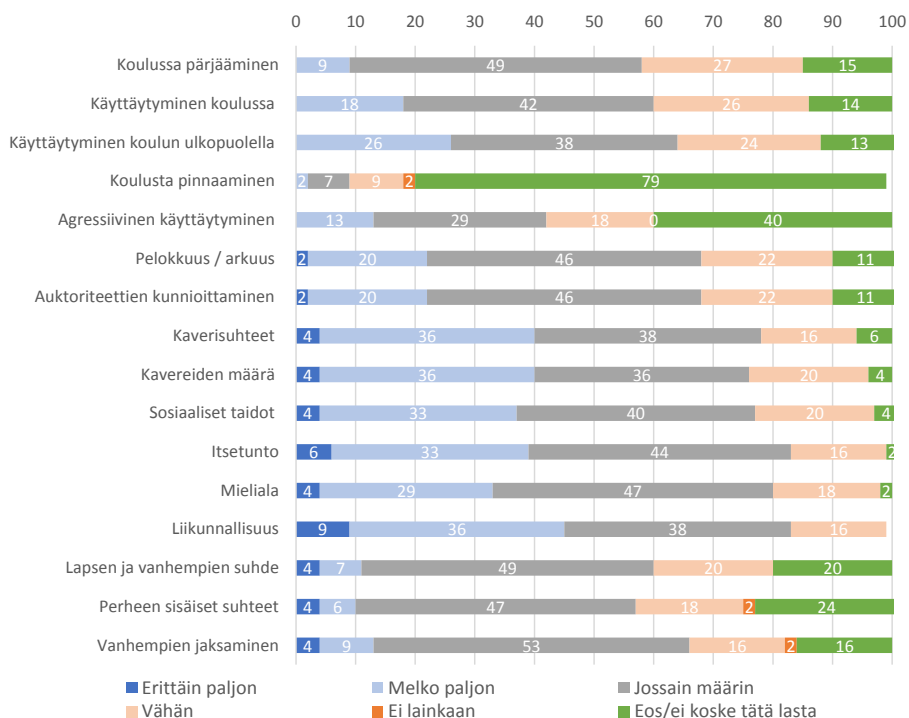
Kaikkien lasten tilanne ei välttämättä kuitenkaan parantunut neljän vuoden aikana. Osalla lapsista käyttäytyminen ja oireilu pahentuivat intensiivisestä tuesta huolimatta.

”Koulunvaihto osoittautui katastroofiksi. Ei ole edennyt kouluasioissa oikeastaan yhtään. Käytös ja tunteiden hallinta mennyt kovasti alaspäin samalla kun huomannut, että muut menevät menojaan koulussa. Väkivaltainen.”

”Kriisi perheessä vaikutti pojan käytökseen ja ollut keväällä erityisesti levottomampi sekä osittain alakuloisempi.”

”Todella paljon ongelmia kotona, vapaa-ajalla ja koulussa. Riitoja, tappeluita, huonoa käytöstä jne. Lapsi on ollut puun ja kuoren välissä, eikä ole saanut tilannetta hallintaan, koska jatkuvasti tulee uusia riitoja.”

Kasvattajat arvioivat, että Icehearts-toiminnalla oli vähintään melko paljon myönteisiä vaikutuksia joka kymmenenen lapsen perhesuhteisiin sekä vanhempien jaksamiseen. Yli puolet perheistä oli saanut tukea vähintään jossain määrin.

Kuvio 4. Iceheartsin vaikutukset kasvattajien arvioimana 4. toimintavuotena (% osuus lapsista, n=55)

Yhteenvedoa ja johtopäätöksiä

Icehearts on enemmän kuin urheilujoukkue

Icehearts-toiminnassa lapset pääsevät harrastamaan joukkueurheilua riippumatta omasta liikunnallisesta tasostaan ja taidoistaan. Liikuntaharrastuksen lisäksi joukkueeseen kuuluville lapsille tarjotaan laaja-alaista tukea iltapäivätoiminnan, koulutyön ja yksilötyön avulla. Positiivista on, että joukkueen 4. toimintavuonna edelleen lähes jokainen lapsi osallistui joukkue-toimintaan ja iltapäivätoimintaan kaksiksi kolmesta. Iltapäivätoiminnassa Icehearts selvästi paikkaa palvelujärjestelmää ja toimii jo ennakoivasti tulevan valtakunnallisen nuorisotyön- ja politiikan ohjelman (2020-2023) linjausten mukaisesti tarjoamalla kaikille lapsille mielekästä tekemistä ja harrastuksia koulupäivien jälkeen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020).

Icehearts-toiminnan tukimuotojen painotukset ovat muuttuneet neljän ensimmäisen vuoden aikana. Iceheartsin kaikkiin toimintamuotoihin (joukkue-toiminta, iltapäivätoiminta, koulutyö, yksilöllinen tuki) osallistuneiden lasten osuus on neljässä vuodessa puolittunut. Alussa lapsista valtaosa (80%) sai tukea kaikissa muodoissa, neljäntenä vuotena enää noin 38 prosenttia. Pienryhmätoiminnan osuus on sen sijaan lisääntynyt, mikä vahvistaa ryhmädynamiikkaa ja helpottaa konfliktitilanteiden ennakointia ja mahdollisten ryhmän sisäisten jännitteiden purkamista (Smolej 2017). Yksilöllisen tuen väheneminen selittyy osittain sillä, että lapsen kasvaessa esimerkiksi koulun aloittamiseen liittyvä konkreettinen tuen tarve (esim. omista tavaroista huolehtimiseen liittyen) on vähentynyt.

Icehearts-toiminnan haasteena on pitää lasten ja nuorten mielenkiinto yllä siten, että he pysyvät mukana ryhmässä ja ryhmän toiminnassa. Ensimmäisten kouluvuosien jälkeen lapset eivät Icehearts-kasvattajien kertomana enää automaattisesti osallistunut iltapäivätoimintaan. Syyt liittyvät osaltaan käytännön esteisiin, esimerkiksi seuranta-aikana tapahtuneisiin kouluvaihdoksiin. Osalla voi olla jaksamiongelmia koulupäivien pidennyttä. Orastava murrosikä voi joillakin heikentää mielenkiintoa joukkue-toimintaa kohtaan. Koulun jälkeen kotona tietokoneella pelaamisesta on tullut yhä houkuttelevampi vaihtoehto viettää vapaa-aikaa.

Icehearts tekee laaja-alaista yhteistyötä koulun eri toimijoiden kanssa

Icehearts-toimintaan kuuluva tiivis yhteistyö lasten vanhempien kanssa on toiminut erittäin hyvin joukkueiden neljän ensimmäisen toimintavuoden aikana. Kasvattajat tekevät yhteistyötä jokaisen lapsen huoltajan/huoltajien kanssa. Yhteyttä pidetään joka toisen lapsen vanhempaan / vanhempiin vähintään kerran viikossa.

Merkittävää yhteistyötä tehtiin myös koulun eri toimijoiden kanssa: luokanopettajan, erityisopettajan, koulupsykologin, koulukuraattorin, kouluterveydenhoitajan sekä rehtorin kanssa. Kasvattajat tukivat lapsen koulunkäyntiä monin tavoin: auttamalla koulutehtävissä sekä osallistumalla eri verkostopalaveriin, joissa mietitään tukitoimia lapsen koulunkäynnin edistämiseksi. Läsnäolollaan kasvattajat rauhoittavat niin Icehearts-lasten kuin koko luokan toimintaa. Aikaisempi tutkimuksemme Icehearts-toiminnasta koulujen henkilöstön arvioimana toi ilmi, että Icehearts tuo kouluille arvokkaan lisäresurssin sekä Icehearts-lasten että koulun muiden oppilaiden tueksi. Joissakin tapauksissa – lapsen tilanteen ollessa erityisen haastava – kasvattajan tarjoama tuki mahdollistaa lapsen koulunkäynnin jatkumisen (Kekkonen ym. 2018).

Icehearts lisää lasten liikunnallisuutta sekä kehittää sosiaalisia taitoja, kaverisuhteita, itsetuntoa ja mielialaa

Kasvattajat arvioivat, että Icehearts-toiminta oli lisännyt lasten liikunnallisuutta sekä kehittänyt sosiaalisia taitoja, kaverisuhteita, itsetuntoa ja mielialaa vähintään jossakin määrin valtaosalla lapsista (76–84%). Tulos on rohkaiseva, sillä toiminnan alkaessa noin 40 prosenttia lapsista kertoi joutuvansa herkästi konfliktitilanteisiin ikätovereidensa kanssa tai olevansa usein huolestunut tai itkuinen (Appelqvist-Schmidlechner ym. 2017). Lasta oli kasvattajien arvioiden mukaan tukenut ennen kaikkea mahdollisuus harrastaa liikuntaa ja kuulua joukkueeseen urheilullisista suorituksista tai taidoista riippumatta. Myös kasvattajan tarjoama pitkäkestoinen tuki ja läsnäolo lapsen arjessa nähtiin merkittävänä tekijänä lasta tuettaessa.

Kaikkien lasten tilanne ei kuitenkaan parantunut toivotulla tavalla, vaan joidenkin lasten oireilu ja käyttäytymiseen liittyvät ongelmat pahentuiivat tarjotusta tuesta huolimatta. Tähän olivat syynä esimerkiksi perheen kriisitilanteet tai epäonnistuneet koulunvaihdokset. Läsnäoleva, pysyvä, luotettava ja turvallinen Icehearts-kasvattaja on tällaisessa tilanteessa korvaamattoman arvokas tuki.

Lähteet

Appelqvist-Schmidlechner K, Kekkonen M, Wessman J, Sarparanta T. (2017). Jääsydämet. Icehearts-toiminnassa aloittavien lasten psykososiaalinen hyvinvointi ja arviot toiminnan vaikuttavuudesta yhden vuoden seurannassa. Raportti 6 / 2017. Helsinki: Juvenes Print.

Kekkonen M, Appelqvist-Schmidlechner K, Sarparanta T. (2018). Icehearts koulun kumppanina. Julkaisussa: Gissler M, Kekkonen M & Känkänen P (toim.). Nuoret palveluiden pauloissa – Nuorten elinolot – vuosikirja 2018. Teema 30. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: PunaMusta Oy, 179-192.

Smolej M (2017). Icehearts. Käsikirja. Helsinki: Icehearts ry.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020). Valtakunnallinen nuorisotyön- ja politiikan ohjelma 2020-2023. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:2.

Tämän julkaisun viite:

Appelqvist-Schmidlechner K, Kekkonen M (2020) Icehearts on enemmän kuin urheilujoukkue. Tuloksia THL:n pitkittäistutkimuksesta. Tutkimuksesta tiiviisti 3/2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

thl.fi | [@THLorg](https://twitter.com/THLorg)

ISBN 978-952-343-465-3 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-465-3>